

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ІМПОРТНИХ ТОВАРІВ

Дубовик О. Ю., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: oed0305@ukr.net
ORCID: 0000-0003-4668-4738

Анотація. Стаття присвячена вирішенню проблеми подолання конфлікту інтересів бізнесу та держави при визначенні митної вартості імпортованих товарів. Мета дослідження полягає у виявленні проблем, що виникають у процесі визначення та коригування митної вартості при розмитненні імпортованих товарів, та розробці шляхів узгодження інтересів держави і бізнесу при вирішенні цього питання. Досліджено фіскальну значимість митних платежів із ввезених в Україну товарів. Проведено аналіз результатів роботи Державної митної служби України за правильністю визначення суб'єктами ЗЕД митної вартості імпортованих товарів. Визначено правові підстави для ухвалення митним органом рішення про коригування заявленої митної вартості товару та подальші дії декларантів. Доведено, що важливим елементом митної політики є застосування спрощених митних процедур під час оформлення імпорту товарів через впровадження ефективного механізму пост-митного контролю.

Ключові слова: митна вартість, митні платежі, імпорт, зовнішньоекономічна діяльність, митний контроль, митний пост-аудит.

PROBLEMS OF DETERMINING THE CUSTOMS VALUE OF IMPORTED GOODS

Dubovyk Olga, PhD in Economics, Assistant Professor of the Department of Finance, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine
e-mail: oed0305@ukr.net
ORCID: 0000-0003-4668-4738

Abstract. There is a problem of the conflict of interests of business and the state regarding the results of adjusting the customs value of imported goods with the establishment of its fair value, the regulation of which should be carried out at the legislative level using the leading technologies and forms of customs control. It remains relevant even today. It is necessary to further study the ways of settling this issue and improving the institution of customs value through the harmonization and unification of the customs legislation of Ukraine with international norms of customs control.

Purpose. The purpose of the article is to study the problems that arise in the process of determining the customs value during customs clearance of imported goods, and to develop ways to reconcile the interests of the state and business when solving this issue.

Results. Taxes paid during customs clearance of goods imported into the customs territory of Ukraine are quite large - more than a third of state budget revenues and 9-10% of GDP. But the situation changed radically in 2022 due to the large-scale invasion of Russian troops into Ukraine.

An important issue of modern customs control is the reliable determination of the customs value of goods imported into the territory of Ukraine. This also depends on the tax base for customs payments that go to the state budget. Some unscrupulous importers use schemes of underestimating the customs value of goods, which directly affects their value when imported into the customs territory of Ukraine.

The article defines the legal basis for declaring the customs value of goods by the importer and the possibility of its adjustment by the customs authority. The results of the work of the State Customs Service of Ukraine on the correctness of determining the customs value of imported goods by subjects of foreign economic activity in recent years were studied.

In the process of customs clearance of goods, customs authorities try to adjust the customs value of imported goods due to insufficient or unreliable data in the documents. However, statistics show that almost 90% of court cases on this matter are resolved in favor of the business.

Conclusions. The cost and speed of customs procedures significantly affects the international development of Ukrainian business. One of the most priority directions for improving the efficiency of customs control procedures is the implementation and development of customs post-audit. For this, it is necessary to solve the problem of obtaining preliminary customs information from the customs authorities of partner countries regarding goods that are objects of export to Ukraine; receipt by customs authorities of high-quality and timely preliminary information from transport operators regarding concluded logistics contracts; ensure a gradual transition to the administration of customs payments based on the results of the post-audit.

Keywords: customs value, customs payments, import, foreign economic activity, customs control, customs post-audit.

JEL Classification: G100.

Постановка проблеми. У митному законодавстві України існує шість методів визначення митної вартості товарів, що імпортуються. Коригування митної вартості митним органом, з одного боку, призводить до збільшення податкових надходжень у бюджет країни, а з іншого – до додаткових витрат імпортерів та підвищення ціни продажу товарів на внутрішньому ринку. Виникає проблема конфлікту інтересів бізнесу та держави щодо результатів коригування митної вартості імпортованих товарів із встановленням справедливої її величини, врегулювання якої повинно здійснюватися на законодавчому рівні із застосуванням провідних технологій і форм митного контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблеми формування митної вартості імпортованих товарів задля вирішення оперативних та стратегічних зовнішньоекономічних завдань займалися такі вітчизняні науковці та практики як Бережнюк І. Г., Биков І. О., Войцещук А. Д., Герчаківський С. Д., Гребельник О. П., Коваль М. Н., Реқун В. А., Тоцька Т. С. та інші. Проблеми впровадження ефективного механізму пост-митного контролю в діяльність вітчизняних митних органів у своїх наукових працях підіймали такі вчені як Берзан О. О., Дорофеєва Л. М., Омельченко О. І., Сливка О. А., Фальковський А. О., Шереметинська О. В. та ін.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема вибору методу визначення митної вартості товарів, що імпортуються на митну територію України, залишається актуальною і сьогодні. Необхідне подальше дослідження шляхів врегулювання цього питання та удосконалення інституту митної вартості через гармонізацію і уніфікацію митного законодавства України з міжнародними нормами митного контролю.

Мета дослідження полягає у виявленні проблем, що виникають у процесі визначення та коригування митної вартості при розмитненні імпортованих товарів, та розробці шляхів узгодження інтересів держави і бізнесу при вирішенні цього питання.

Основний матеріал. Імпорт є одним з поширених митних режимів, який пов'язаний з купівлею українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з ввезенням їх на територію України зі сплатою податків та зборів при митному оформленні та контролі. Податки, які сплачуються при здійсненні розмитнення імпортованих на митну територію України товарів, складають доволі велику величину – більше третини доходів державного бюджету 2018-2021 рр. та 9-10 % ВВП (рис. 1).

Рис. 1. Фіскальна значимість митних платежів з ввезених в Україну товарів у 2018-2022 рр.

Джерело: розраховано авторкою на основі [1]

Але ситуація докорінно змінилася у 2022 р. через широкомасштабне вторгнення російських військ в Україну. Падіння питомої ваги імпорتنих митних платежів у ВВП до 6,5 % та у доходах державного бюджету до 17,8 % пов'язано, перш за все, з тимчасовим звільненням від оподаткування товарів, що ввозились на митну територію України платниками єдиного податку, транспортних засобів, що ввозились громадянами, а також звільненням від сплати ввізного мита під час імпорту товарів підприємствами. Також були звільнені від оподаткування операції з ввезення на митну територію України товарів оборонного призначення. Не останню роль зіграло і скорочення імпорту на 3,9 % (рис. 2), а саме: з країн СНД – на \$ 9 млрд., Азії - на \$ 2,6 млрд., Америки - на \$ 1,5 млрд., ЄС - на \$ 1,3 млрд.

Збільшення тіньового обігу підакцизних товарів також суттєво вплинуло на доходи бюджету-2022. План із сплати акцизного податку із ввезених в Україну підакцизних товарів виконаний лише на 31 %. На сьогодні частка тіньового ринку алкогольної продукції оцінюється фахівцями у межах 40 %, нафтопродуктів – 17-23 %, тютюнових виробів – майже 20 % [2]. Основними схемами незаконного ввезення тютюнових виробів є «чорна» контрабанда, перерваний транзит, зловживання пільгами, митне шахрайство та застосування корупційних схем.

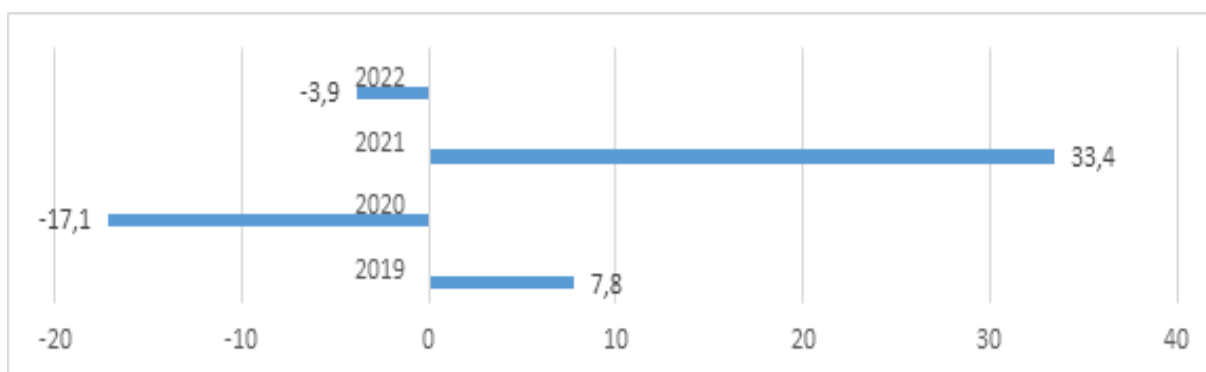

Рис. 2. Зміна імпорту товарів і послуг в Україні у 2019-2022 р., у % до попереднього року

Джерело: розраховано авторкою на основі [1]

Важливим питанням сучасного митного контролю є достовірне визначення митної вартості товарів, що ввозяться на територію України. Від цього залежить і база оподаткування митними платежами, які надходять до державного бюджету. Деякі недобросовісні імпортери використовують схеми заниженої митної вартості товарів, що безпосередньо впливає на їх вартість при ввезенні на митну територію України. В умовах воєнного конфлікту, падіння імпорту і нестачі власних коштів у державі залучення додаткових податкових надходжень сьогодні має вкрай важливе значення.

Порядок та методи визначення митної вартості товарів регулюються розділом III Митного кодексу України [3] та нормами міжнародного права, зокрема, положеннями Генеральної угоди з тарифів та торгівлі. Існує шість методів розрахунку митної вартості товару – один основний (за ціною договору щодо товарів, які імпортуються) і п'ять другорядних (за ціною договору щодо ідентичних товарів, подібних товарів, на основі віднімання та додавання вартості, резервний). Ці методи застосовуються декларантом у порядку їх перерахування (у разі неможливості застосування попереднього методу).

Для підтвердження заявлених відомостей про митну вартість декларант подає до митного органу такі документи: зовнішньоекономічний договір (контракт), рахунок-фактуру або інвойс, банківські платіжні документи (якщо рахунок сплачено), інші платіжні та/або бухгалтерські документи, транспортні (перевізні) документи, страхові документи тощо.

Підрозділи митного аудиту здійснюють постійний аналіз митних оформлень на предмет виявлення ознак порушень митного законодавства шляхом аналізу документів та відомостей, які надавалися митним органам під час митного оформлення товарів, що переміщувались на митну територію України. Митницями Держмитслужби регулярно виявляються факти порушень митного законодавства в частині законності надання (отримання) пільг і звільнення від оподаткування, правильності визначення бази оподаткування імпортованих товарів, порушення правил класифікації згідно з Українською класифікацією товарів ЗЕД,

недотримання вимог митних режимів та інші.

При здійсненні контрольних функцій за правильністю визначення митної вартості у 2022 р. було скориговано (збільшено) митну вартість товарів на 26,5 млрд. грн. та додатково надійшло у державний бюджет 6,3 млрд. грн. податків (рис. 3). Це менше, ніж у минулих роках. Але попри складну політичну та економічну ситуацію митниця країни продовжує свою ефективну роботу.

За результатами контролю за повнотою бази оподаткування легкових транспортних засобів, що ввозилися на митну територію України з території США, додаткові надходження до бюджету за рахунок включення витрат на перевезення та страхування автомобілів у 2022 р. становили 519,78 млн. грн.

Лише за січень 2023 р. митними аудиторами виявлено 76 фактів порушень митного законодавства орієнтовно на суму 20 млн. грн., 25 % з яких пов'язано з не підтвердженням митної вартості товарів [5].

Рис. 3. Результати роботи Державної митної служби України за правильністю визначення суб'єктами ЗЕД митної вартості імпортованих товарів, млрд. грн.

Джерело: розраховано авторкою на основі [4]

Митні органи мають виняткову компетенцію в питаннях перевірки та контролю правильності обчислення декларантом митної вартості. Правовою підставою для ухвалення митним органом рішення про коригування заявленої декларантом митної вартості товару за іншим методом є дотримання таких умов:

- подання суб'єктом господарювання до митного оформлення неповного пакета документів;
- ненадання на вимогу контролюючого органу додаткової уточнюючої документації на підтвердження числового значення заявленої митної вартості;
- виявлення митним органом у поданій документації розбіжностей, які унеможливають визначення безпосередньо митної вартості товару за основним методом.

Однак митниця має вимагати лише ті документи, які дають можливість пересвідчитись у правильності чи помилковості задекларованої митної вартості. Митний орган повинен зазначити:

- конкретні обставини, які викликали сумніви;
- причини неможливості їх перевірки на підставі наданих декларантом документів;
- обґрунтувати необхідність перевірки спірних відомостей.

Митним органом при ухваленні рішення про коригування митної вартості товарів повинна бути зазначена послідовність застосування методів визначення митної вартості та причини, через які не був застосований кожен із методів, що передують методу, обраному митним органом. Коригування митної вартості товарів у бік збільшення веде до їх подорожчання та знижує мотивацію бізнесу імпортувати ці товари, зважаючи на економічну доцільність.

У митному законодавстві закладено принципи прозорості та мінімізації митних процедур для митного оформлення товару. Як показує практика, в Україні за останні роки стрімко зростає кількість справ по оскарженню рішень про коригування митної вартості товарів та карток відмови в прийнятті митної декларації, митному оформленні випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення. Декларант, якщо він незгодний, може оскаржувати рішення про коригування та підвищення митної вартості шляхом подання скарг, заяв до митних органів та позовних заяв до суду.

Статистика свідчить, що із 1654 розглянутих за 6 місяців 2021 року справ про визначення

митної вартості товарів, 1485 було вирішено саме на користь бізнесу [6]. За підсумками 11 місяців 2022 р. з 1753 розглянутих судових справ 1555 вирішено на користь позивачів [7]. Тобто, у цій категорії спорів платники податків виграють майже 90 % справ.

А поки у митному або судовому органі розглядається справа, імпортер має наступні варіанти дій:

- можна випустити товар у вільний обіг під гарантію сплати митних платежів до бюджету, а вже після цього збирати документи для відстоювання заявленої митної вартості. При позитивному результаті сплачені платежі мають бути повернені імпортеру;

- можна розмістити товар на складі тимчасового зберігання. Однак даний спосіб є затратним з огляду на необхідність сплати послуг за зберігання товару;

- можна повернути товар відправнику. Однак такий варіант є найбільш радикальним і найменш бажаним.

Вартість та швидкість проходження митних процедур значним чином впливає на міжнародний розвиток українського бізнесу. Одним з найбільш пріоритетних напрямків підвищення ефективності процедур митного контролю є впровадження та розвиток митного пост-аудиту, який полягає у перевірці діяльності учасників ЗЕД, що здійснюється після завершення митного оформлення. Тобто це запровадження на всьому ланцюгу постачання, від імпортера до кінцевого споживача, контролю за базою оподаткування, у тому числі ПДВ, та, відповідно, за податком на прибуток вже на митній території України [8].

Світові тенденції не передбачають тотального митного контролю під час ввезення товарів. Ключовим елементом митної політики ЄС є застосування спрощених митних процедур під час оформлення імпорту товарів через впровадження ефективного механізму пост-митного контролю. Він повинен створити баланс між зацікавленістю суб'єктів ЗЕД і одержанням державою фіскального ефекту.

Висновки. Світова спільнота розглядає митну справу передусім не як інструмент реалізації фіскальної політики держави, а як засіб забезпечення безпеки ланцюга постачання товарів і сприяння зовнішній торгівлі. Тому потрібен системний підхід у забезпеченні застосування ефективних форм митного контролю митної вартості імпортованих товарів задля реалізації економічних інтересів держави, посилення національної безпеки, захисту внутрішнього ринку та вітчизняних законослухняних імпортерів і товаровиробників.

Вирішити проблему «надмірної фіскалізації» митниці можна такими шляхами:

- створення умов для отримання Україною попередньої митної інформації від митних органів країн-членів ЄС стосовно товарів, що є об'єктами експорту в Україну з території ЄС;

- отримання митними органами якісної і вчасної попередньої інформації від транспортних операторів щодо укладених логістичних контрактів;

- запуск в Державну митну службу повноцінного з точки зору організаційно-кадрового забезпечення та ефективного митного пост-аудит контролю;

- поступовий перехід до адміністрування митних платежів за результатами пост-аудиту [9].

Створення ефективної та результативної служби пост-митного контролю й митного аудиту дозволить митниці виконувати свої завдання (контроль і випуск товарів та збір доходів), одночасно сприяючи законній торгівлі.

Список літератури

1. Бюджет 2018-2022 рр. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 (дата звернення: 30.03.2023).

2. Підакцизні товари під час війни. Чому їх накрила тінь? New voice. 05.02.2023. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/pidakcizni-tovari-pid-chas-viyni-vidiyshli-u-tin-rinku-tyutyunu-y-alkogolyu-50301137.html> (дата звернення: 30.03.2023).

3. Митний кодекс України: Закон від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 01.04.2023).

4. Плани та звіти роботи за 2020-2022 рр. Офіційний сайт державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti> (дата звернення: 01.04.2023).

5. Контроль за декларуванням товарів після завершення митного оформлення здійснюється і під час дії воєнного стану. Офіційний сайт державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/kontrol-za-deklaruvanniam-tovariv-pislia-zavershennia>

mitnogo-oformlennia-zdiisniuietsia-i-pid-chas-diyi-voienno-go-stanu-1083 (дата звернення: 01.04.2023).

6. Мусієнко Н., Барановська С. Споры щодо коригування митної вартості товару: актуальна судова практика. LIGA ZAKON. 18.11.2021. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/207595_spori-shchodo-koriguvannya-mitno-vartost-tovaru-aktualna-sudova-praktika (дата звернення: 02.04.2023).

7. Звіт щодо стану розгляду судами справ за участі митниць Держмитслужби протягом 11 місяців 2022 року. Офіційний сайт державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/rozgliad-sporiv-u-sudovomu-poriadku> (дата звернення: 02.04.2023).

8. Сливка О. Постаудит як форма митного контролю в Україні та його перспективи. Адміністративне право і процес. 2018. № 6. С. 201-203.

9. Острікова Т. Двобій з митними проблемами: чотири нищівні удари. Економічна правда. 09.08.2019. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/08/9/650376/> (дата звернення: 03.04.2023).

References

1. Biudzhets 2018-2022 rr. Ofitsijnyj sajt Ministerstva finansiv Ukrainy [Budget for 2018-2022. Official site of the Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 [in Ukrainian].

2. Pidaktsyzni tovary pid chas vijny. Chomu ikh nakryla tin'? New voice (05.02.2023). [Excise goods during the war. Why did the shadow cover them? New voice]. Retrieved from <https://biz.nv.ua/ukr/markets/pidakcizni-tovari-pid-chas-viyi-vidiyshli-u-tin-rinku-tyutyunu-y-alkogolyu-50301137.html> [in Ukrainian].

3. Verkhovna Rada Ukrainy (2012) [Verkhovna Rada of Ukraine]. Mytnyj kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine] (№ 4495-VI, 13 bereznia) [Act № 4495-VI, March 13]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> [in Ukrainian].

4. Plany ta zvity roboty za 2020-2022 rr. Ofitsijnyj sajt derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy [Work plans and reports for 2020-2022. Official website of the State Customs Service of Ukraine]. Retrieved from <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti> [in Ukrainian].

5. Kontrol' za deklaruvanniam tovariv pislia zavershennia mytnoho oformlennia zdiisniuiet'sia i pid chas dii voiennoho stanu (2023). Ofitsijnyj sajt derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy [Control over the declaration of goods after completion of customs clearance is also carried out during martial law. Official website of the State Customs Service of Ukraine]. Retrieved from <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/kontrol-za-deklaruvanniam-tovariv-pislia-zavershennia-mitnogo-oformlennia-zdiisniuietsia-i-pid-chas-diyi-voienno-go-stanu-1083> [in Ukrainian].

6. Musiienko, N., Baranovs'ka, S. (2021). Spory schodo koryhuvannya mytnoi vartosti tovaru: aktual'na sudova praktyka [Disputes regarding the adjustment of the customs value of goods: current case law]. LIGA ZAKON. Retrieved from https://biz.ligazakon.net/analytics/207595_spori-shchodo-koriguvannya-mitno-vartost-tovaru-aktualna-sudova-praktika [in Ukrainian].

7. Zvit schodo stanu rozghliadu sudamy sprav za uchasti mytnyts' Derzhmytssluzhby protiahom 11 misiatsiv 2022 roku (2022). Ofitsijnyj sajt derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy [Report on the state of court consideration of cases involving the customs of the State Customs Service during 11 months of 2022. Official website of the State Customs Service of Ukraine]. Retrieved from <https://customs.gov.ua/rozgliad-sporiv-u-sudovomu-poriadku> [in Ukrainian].

8. Slyvka, O. (2018). Post-audit as a form of customs control in Ukraine and its prospects. Administratyvne pravo i protses, 6, 201-203 [in Ukrainian].

9. Ostrikova, T. (09.08.2019). Dvobij z mytnymy problemamy: chotyry nyschivni udary [Duel with customs problems: four devastating blows]. Ekonomichna Pravda [Economic truth]. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/08/9/650376/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.01.2023

Прийнята до публікації 23.01.2023